

Vaccinatie van ouderen tegen pneumokokken (2023)

Nr. 2023/08, Den Haag, 20 juni 2023

Samenvatting

Gezondheidsraad

Sinds 2020 krijgen niet alleen kinderen, maar ook ouderen tussen de 60 en 80 jaar vaccinatie tegen pneumokokken aangeboden.

De vaccinatie voor ouderen moet elke 5 jaar herhaald worden. Nu er nieuwe vaccins beschikbaar zijn gekomen, heeft de Commissie Vaccinaties van de Gezondheidsraad beoordeeld of en hoe die ingezet kunnen worden voor pneumokokkenvaccinatie van ouderen.

Ziekte door pneumokokkeninfectie

De pneumokok is een bacterie. Vooral jonge kinderen dragen de bacterie bij zich. De bacterie kan zich verspreiden via de lucht (druppeltjes) en via direct contact. Een pneumokokkeninfectie kan, in het geval van een invasieve infectie, ernstige ziekte veroorzaken, zoals bloedvergiftiging, hersenvliesontsteking of een invasieve longontsteking (met bacteriën in de bloedbaan). Vooral kinderen, ouderen en medische risicogroepen zijn vatbaar voor ziekte door pneumokokken.

Medische risicogroepen en kinderen krijgen al enige tijd vaccinatie tegen pneumokokken aangeboden. Vaccinatie van kinderen biedt indirect ook bescherming aan ouderen, omdat de serotypen waartegen kinderen worden gevaccineerd na verloop van tijd nauwelijks nog voorkomen. Andere serotypen nemen echter vervolgens die plaats in (serotypevervangings). Zolang er geen universeel vaccin is dat tegen alle serotypen beschermt, is het aanpassen van de vaccinatiestrategie eens in de zoveel tijd dus inherent aan pneumokokkenvaccinatie.

Sinds 2020 krijgen ook ouderen vaccinatie aangeboden. Tot 2020 waren er jaarlijks tussen de 1.500 en 2.000 gevallen van zogeheten invasieve pneumokokkenziekte (IPD) onder mensen van 60 jaar en ouder. In de 2020 en 2021 was dat aantal lager (achtereenvolgens 1.010 en 875), vermoedelijk als gevolg van de coronamaatregelen.

Nieuwe vaccins

Er zijn verschillende soorten pneumokokkenvaccins. Voor ouderen wordt nu een polysacharidevaccin gebruikt dat bescherming biedt tegen 23 typen van de pneumokok (PPV23). Vaccinatie met een polysacharidevaccin biedt ongeveer 5 jaar bescherming. Daarna is revaccinatie nodig.

Polysacharidevaccins werken niet goed bij jonge kinderen. Voor kinderen wordt een conjugaatvaccin gebruikt dat beschermt tegen 10 typen van de pneumokok (PCV10).

Conjugaatvaccins zijn ook geschikt voor volwassenen en bieden langere bescherming, mogelijk 15 jaar, waardoor revaccinatie voorlopig niet nodig zou zijn. Een ander voordeel van conjugaatvaccins is dat ze bij mensen van 60 jaar en ouder effectiever zijn dan polysacharidevaccins in het tegengaan van IPD en niet-invasieve pneumokokkenlongontsteking. Net als bij PPV23 kan de effectiviteit van conjugaatvaccins dalen

naarmate de leeftijd stijgt, maar ook op hogere leeftijd blijft de effectiviteit van conjugaatvaccins hoger dan die van PPV23.

De nieuwe vaccins zijn conjugaatvaccins: een die beschermt tegen 15 typen (PCV15) en een die beschermt tegen 20 typen (PCV20). PCV15 is ook beschikbaar voor kinderen, PCV20 nog niet. Er is ook nog een conjugaatvaccin in ontwikkeling dat tegen 21 typen beschermt (PCV21). In dat vaccin zitten veel serotypen die in geen enkel ander vaccin zitten.

Mogelijke vaccinatiestrategieën

Ouderen eenmalig vaccineren met PCV15 zou voor een aanzienlijk minder brede bescherming zorgen dan de huidige vaccinatie met PPV23.

Ouderen eenmalig vaccineren met PCV20 zorgt voor een bredere bescherming dan PCV15, maar minder breed dan PPV23. Daar staat tegenover dat conjugaatvaccins wel effectiever zijn in de bescherming tegen IPD en niet-invasieve pneumokokkenlongontsteking dan PPV23.

Zodra PCV21 beschikbaar is voor ouderen en PCV20 voor kinderen zou de vaccinatiestrategie opnieuw aangepast kunnen worden. De serotypen die PCV20 dekt zullen door de vaccinatie van kinderen met dat vaccin op den duur verdwijnen en PCV21 dekt serotypen die niet in andere vaccins zitten en die in de toekomst waarschijnlijk dan meer zullen gaan circuleren.

Advies

De commissie adviseert een aangepaste vaccinatiestrategie waarin mensen van 60 jaar eenmalig pneumokokkenvaccinatie met PCV20 krijgen aangeboden. Vaccinatie met PCV20 zal bij ouderen meer gezondheidswinst opleveren dan vaccinatie met PPV23. De bescherming van PCV20 is minder breed (minder serotypen), maar wel iets effectiever in het tegengaan van IPD en pneumokokkenlongontsteking. Daarnaast is de beschermingsduur van PCV20 langer dan die van PPV23. Dat betekent dat PCV20 voorlopig maar één keer gegeven hoeft te worden en niet elke vijf jaar zoals bij PPV23 het geval is. Omdat er onzekerheid is over de

exacte beschermingsduur, adviseert de commissie de effectiviteit te blijven monitoren en zo nodig een revaccinatie aan te bieden. Op dit moment is éénmalige vaccinatie met PCV20 de meest kosteneffectieve strategie met de meest gunstige nut-risicoverhouding.

Daarnaast adviseert de commissie een eenmalige vaccinatie met PCV20 voor alle mensen ouder dan 60 jaar die al een PPV23-vaccinatie hebben ontvangen. Vijf jaar na de PPV23 vaccinatie zou hen dan PCV20 aangeboden moeten worden (of te zijner tijd mogelijk PCV21). Ook adviseert de commissie een eenmalige inhaalcampagne met PCV20 voor mensen die wel in aanmerking kwamen voor vaccinatie met PPV23 maar zich niet hebben laten vaccineren en voor mensen die niet in aanmerking kwamen voor PPV23-vaccinatie (mensen die in 2020 80 jaar en ouder waren, dus geboren zijn voor 1941), maar die wel een pneumokokkenvaccinatie zouden willen.

De Gezondheidsraad, ingesteld in 1902, is een adviesorgaan met als taak de regering en het parlement 'voor te lichten over de stand der wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek' (art. 22 Gezondheidswet).

De Gezondheidsraad ontvangt de meeste adviesvragen van de bewindslieden van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Infrastructuur en Waterstaat; Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen, en ontwikkelingen of trends signaleren die van belang zijn voor het overheidsbeleid.

De adviezen van de Gezondheidsraad zijn openbaar en worden als regel opgesteld door multidisciplinaire commissies van – op persoonlijke titel benoemde – Nederlandse en soms buitenlandse deskundigen.

U kunt dit document downloaden van www.gezondheidsraad.nl.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:

Gezondheidsraad. Vaccinatie van ouderen tegen pneumokokken (2023).

Den Haag: Gezondheidsraad, 2023; publicatienr. 2023/08.

Auteursrecht voorbehouden